

Sygn. akt I UK 128/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 listopada 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 listopada 2010 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 20 stycznia 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 20 stycznia 2010 r. oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 26 października 2009 r., oddalającego odwołanie A. B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 kwietnia 2009 r. odmawiającej prawa do

emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne poczynione w sprawie przez Sąd pierwszej instancji, zgodnie z którymi A. B., ur. 15 września 1952 r., był zatrudniony w Fabryce Maszyn „A.”, wykonując w latach 1970 – 1971 pracę ślusarza – montażyisty, w latach 1971 – 1973 – polerowacza, a od 4 maja 1973 r. do 23 czerwca 1973 r. - galwanizera. Następnie w czasie zatrudnienia w Zakładach Metalowych w latach 1973 – 1980 zajmował stanowiska: galwanizera (w latach 1973 – 1980), ślusarza (w latach 1981 – 1982), dozorczy (w latach 1982 – 1984), galwanizera (w latach 1986 – 1987) i ślusarza – wiertacza (od 8 września 1987 r. do 1 października 1987 r.).

Sąd Apelacyjny zaakceptował także ocenę, iż ubezpieczony wykonywał pracę w warunkach szczególnych przez 12 lat i 6 miesięcy, będąc zatrudnionym na stanowiskach polerowacza i galwanizera, które to prace zostały wymienione w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.; dalej jako: rozporządzenie), dział III (prace różne w hutnictwie i przemyśle metalowym), pkt 76 (prace w hartowniach i wytrawialniach, praca ocynkowaczy, ocynowaczy, kadmowaczy oraz galwanizerów – cynkiem, miedzią, chromem, kadmem i niklem). Według Sądu drugiej instancji, nie można uznać, że stanowiska polerowacza czy galwanizera zajmowane przez wnioskodawcę odpowiadają tym, które zostały wymienione w wykazie B stanowiącym załącznik do rozporządzenia. W dziale IV tego załącznika wyszczególniono bowiem prace wykonywane bezpośrednio przy przetwórstwie azbestu, prace wykonywane bezpośrednio przy produkcji ołowiu i kadmu oraz przetwórstwie tych metali, a także prace wykonywane bezpośrednio przy produkcji wyrobów krzemionkowych w szczegółowo wymienionych zakładach pracy, a tego rodzaju pracami ubezpieczony w czasie swojego zatrudnienia się nie zajmował.

Mając to na uwadze, Sąd odwoławczy za trafne uznał stanowisko Sądu Okręgowego, że ubezpieczony nie spełnił warunków uprawniających do emerytury w obniżonym wieku po myśli art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U.

z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.; dalej jako: ustawa emerytalna), bo choć przed dniem 1 stycznia 1999 r. osiągnął wymagany okres składkowy i nieskładkowy (łącznie 26 lat, 1 miesiąc i 1 dzień), to okres pracy w warunkach szczególnych na stanowiskach wymienionych w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia wykazany przez niego przed dniem 1 stycznia 1999 r. wynosi jedynie 12 lat i 6 miesięcy zamiast wymaganych 15 lat, a nadto nie ukończył jeszcze 60 lat życia. Nie ma także podstaw do przyjęcia, że spełnił warunki uprawniające do emerytury przewidziane dla osób wykonujących prace w warunkach szczególnych wymienione w wykazie B stanowiącym załącznik do rozporządzenia, bowiem choć łącznie okres pracy w warunkach szczególnych przekroczył 10 lat, a ubezpieczony osiągnął wiek 55 lat, to stanowiska, które zajmował przed 1 stycznia 1999 r., nie odpowiadają tym, które wyszczególnione są w tym załączniku do rozporządzenia.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wywiódł ubezpieczony, opierając ją na naruszeniu prawa materialnego, tj. § 4 ust. 1 i § 8 ust. 1 rozporządzenia, a także na naruszeniu prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. i wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez ustalenie, że A. B. nabył prawo do emerytury, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi podniesiono w szczególności, że praca galwanizera kadmem – kadmowacza jest wymieniona w wykazie A załącznika do rozporządzenia (poz. 76 w rozdziale Prace różne w hutnictwie i przemyśle metalowym). Zgodnie z § 4 rozporządzenia, wykonywanie takiej pracy uprawnia do emerytury, jeżeli pracownik (mężczyzna) osiągnął wiek 60 lat oraz legitymuje się wymaganym okresem zatrudnienia, w tym co najmniej piętnastoletnim okresem pracy w szczególnym charakterze. Skarżący tych warunków istotnie nie spełnił, ale pracę galwanizera kadmem, którą wykonywał, można zakwalifikować jako spełniającą kryteria z wykazu B stanowiącego załącznik do rozporządzenia, a w takiej sytuacji nabycie uprawnień emerytalnych uwarunkowane jest osiągnięciem wieku 55 lat, przy wykazaniu dziesięcioletniego okresu pracy w warunkach szczególnych, które to warunki skarżący spełnia. W ocenie autora skargi, biorąc

pod uwagę charakter pracy wykonywanej przez galwanizera kadmem, tj. stały fizyczny i bezpośredni kontakt z kadmem, nie można tej pracy nie zakwalifikować jako pracy bezpośrednio przy przetwórstwie kadmu, zwłaszcza że galwanizowanie danym metalem jest bez wątpienia przetwórstwem tego metalu. Prace wykonywane bezpośrednio przy produkcji i przetwórstwie kadmu są zaś wymienione w wykazie B (dział IV, poz. 2), co uprawnia do stwierdzenia, że skarżący spełnił warunki do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw.

Konstruując skargę kasacyjną i nadając jej charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, ustawodawca dokonał istotnych zmian w stosunku do kasacji, wprowadzając specjalnego, ale jednak zwyczajnego środka odwoławczego, przysługującego w toku instancji od orzeczeń nieprawomocnych. Jedną z takich zmian jest wyraźne ograniczenie podstaw, gdyż jakkolwiek - zgodnie z art. 398³ § 1 k.p.c. - skarga kasacyjna może być oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz na podstawie naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, to jednak podstawy te zostały w sposób doniosły zreformowane. W stosunku do wszystkich podmiotów wnoszących skargę, wyłączono możliwość oparcia jej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W ten sposób doszło do ścisłego zharmonizowania podstaw kasacyjnych z charakterem postępowania kasacyjnego i zakresem rozpoznania skargi, oznaczonym w art. 398¹³ § 2 k.p.c. Treść i kompozycja art. 398³ k.p.c. wskazują więc, że jakkolwiek generalnie dopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia przepisów postępowania, to jednak z wyłączeniem zarzutów dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów, choćby naruszenie odnośnych przepisów mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Inaczej mówiąc, niedopuszczalne jest oparcie skargi kasacyjnej na podstawie, którą wypełniają takie właśnie zarzuty. Przepis art. 398³ § 3 k.p.c. wprowadzając nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną,

nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., bowiem właśnie ten przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może być tym samym rozpatrywany przez Sąd Najwyższy.

Pozostałe zarzuty są natomiast nieuzasadnione.

Stosownie do treści art. 184 ust. 1 i 2 ustawy emerytalnej, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem. Przepisami dotychczasowymi, na które powołuje się art. 184 ust.1 ustawy emerytalnej, są przepisy rozporządzenia. Zgodnie z § 8 ust. 1 rozporządzenia, pracownik który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w dziale IV wykazu B, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 50 lat dla kobiet i 55 lat dla mężczyzn, 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 10 lat wykonywał prace wymienione w dziale IV wykazu B. Dział IV wykazu B przewiduje, że pracami w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, są między innymi prace wykonywane bezpośrednio przy produkcji i przetwórstwie kadmu (poz. 2). W rozpoznawanej sprawie ustalenia i oceny wymagało zatem, czy wnioskodawca wykonywał co najmniej przez 10 lat prace wymienione w dziale IV wykazu B, w szczególności, czy praca na stanowisku galwanizera może być uznana za pracę wykonywaną bezpośrednio przy przetwórstwie kadmu. W tej kwestii Sąd Najwyższy podziela pogląd wyrażony w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że określenie „bezpośrednio przy przetwórstwie kadmu” nie obejmuje pracy polegającej na galwanizowaniu kadmem. Takie rozumienie rozważanego zwrotu wynika z jego wykładni językowej, skoro

galwanizowanie oznacza powlekanie, a przetwórstwo to w istocie obróbka metali, czyli ogół procesów technologicznych mających na celu zmianę wszelkich ich właściwości fizycznych oraz chemicznych. Inaczej, słowa galwanizowanie i przetwórstwo nie są synonimami. Taka wykładnia znajduje także pełne wsparcie w przepisach rozporządzenia, ponieważ prace galwanizerów kadmem wymienione są tylko w wykazie A. W świetle powyższych uwag nie ulega wątpliwości, że praca polegająca na galwanizowaniu kadmem nie mieści się w określeniu „prace bezpośrednio przy przetwórstwie kadmu”, nie jest więc pracą wymienioną w wykazie B, stanowiącym załącznik do rozporządzenia.

Z uwagi na to, że skarżący nigdy nie wykonywał pracy bezpośrednio przy przetwórstwie kadmu, tylko uzupełniając wskazać należy, że z faktu, iż zarówno w wykazie A, jak i w wykazie B wymienione są takie same rodzaje prac nie wynika, iż w istocie chodzi o takie same stanowiska pracy u tych samych pracodawców. Prawodawca niewątpliwie bowiem rozróżnił przesłanki uprawniające do nabycia emerytury w wieku obniżonym, kierując się stopniem uciążliwości i szkodliwości prac w szczególnych warunkach i wprowadzając odmiennie warunki uprawniające do nabycia emerytury w wieku obniżonym w zależności od tego, czy praca wykonywana w szczególnych warunkach mieściła się w wykazie A, czy też w wykazie B stanowiących załączniki do rozporządzenia. Z tej przyczyny z faktu, że prace przy produkcji i przetwórstwie kadmu zostały wymienione zarówno w wykazie A (dział III, poz. 5), jaki i w wykazie B (dział IV, poz. 2) nie wynika, że każda tego rodzaju praca może być zakwalifikowana zamiennie jako praca wymieniona w wykazie A lub B. Wykaz B dotyczy bowiem tylko takich prac, które nie są wymienione w wykazie A. W tym konkretnym przypadku różnice wynikają już z treści przepisów. Na podstawie wykazu B pracą w szczególnych warunkach może być bowiem praca wykonywana jedynie bezpośrednio przy produkcji i przetwórstwie kadmu, warunek której to bezpośredniości nie został zamieszczony w wykazie A. Ponadto, z uwagi na to, że w wykazach A i B stanowiących załączniki do rozporządzenia rodzaje prac określane są często bardzo ogólnie, pomocną funkcję w zakresie odróżnienia prac wykonywanych w obu tych wykazach mogą pełnić przepisy resortowe. Choć bowiem przepisy § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia zobowiązujące ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralne związki

spółdzielcze do ustalenia wykazów stanowisk pracy w podległych im zakładach nie dotyczą materii regulowanej art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej, lecz stanowią dyrektywę dla organów zwierzchnich lub nadzorujących zakłady pracy do prowadzenia wykazów stanowisk pracy wymienionych w załączniku do rozporządzenia (por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01, OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243), wobec czego zarządzenia resortowe nie mogą być samodzielną podstawą prawną indywidualnych decyzji, to jednak taki akt prawny, mający swoje umocowanie w ustawie i rozporządzeniu Rady Ministrów, a ponadto nieodnoszący się do praw podmiotowych obywateli, który jest w istocie jedynie wykazem prac wykonywanych w szczególnych warunkach, nadal obowiązuje. Określone w nim skutki prawne wykonywania takich prac nie są bowiem wskazywane przez to zarządzenie, lecz stanowi o nich ustawa i utrzymane jej przepisami w mocy rozporządzenie Rady Ministrów (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392 oraz z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306). Wykazy resortowe mają zatem charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Taki wykaz resortowy ułatwia identyfikację określonego stanowiska pracy jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach - w szczególności, jeśli w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia nie wymienia się konkretnych stanowisk, lecz operuje się pojęciem ogólnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247). Trafnie zatem Sąd Apelacyjny przyjął za Sądem Okręgowym, iż pracami bezpośrednio przy produkcji i przetwórstwie ołowiu i kadmu wymienionymi w wykazie B są tylko te, które określa zarządzenie Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Metalowego z dnia 30 marca 1985 r. w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy hutnictwa i przemysłu metalowego, wymieniając zakłady pracy, w których prace wykonywane bezpośrednio przy produkcji i przetwórstwie ołowiu i kadmu są pracami z wykazu B, co ma swoje uzasadnienie w szczególnej szkodliwości dla zdrowia warunków panujących przy pracach tego rodzaju właśnie w tych podmiotach. Nie jest zaś sporne, że pracodawcy, na rzecz których świadczył pracę ubezpieczony, nie zostali wymienieni w katalogu podmiotów, na rzecz których wykonywana praca podlegała

zaliczeniu do wykazu B prac wykonywanych w szczególnych warunkach, pomijając nawet to, że nigdy nie pracował bezpośrednio przy przetwórstwie kadmu.

Z tych przyczyn brak było podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej, wobec czego Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).